

СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Бутенко Віра Михайлівна

УДК 338.43:364. 48

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ
СЕЛА**

Спеціальність 08.07.02 – економіка сільського
господарства і АПК

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Суми – 2005

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Сумському національному аграрному університеті
Міністерства аграрної політики України.

Науковий керівник : доктор економічних наук, професор
Мішенін Євген Васильович,
Сумський національний аграрний університет,
проректор з наукової роботи

Офіційні опоненти : доктор економічних наук, професор,
дійсний член Української академії
аграрних наук, заслужений діяч науки
і техніки України
Месель-Веселяк Віктор Якович,
заступник директора Національного наукового центру
“Інститут аграрної економіки”

кандидат економічних наук, професор,
Горкавий Володимир Кузьмич
завідувач кафедри статистики та аналізу Харківського
національного аграрного
університету ім. В.В. Докучаєва

Провідна установа : **Об’єднаний інститут економіки НАН України,** відділ
соціально-економічних аспектів
розвитку АПК, м. Київ

Захист дисертації відбудеться “15” квітня 2005 року о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.55.859.01 в Сумському національному аграрному університеті за адресою: 40021, м. Суми, вул. Кірова 160, зал засідань вченої ради (ауд. 329 гол. корп.).

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Сумського національного аграрного університету за адресою: 40021, м. Суми, вул. Кірова 160

Автореферат розісланий “___” березня 2005 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат економічних наук, доцент

В.В. Пилипенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Аграрний сектор в Україні має важливе значення, оскільки несе на собі велике економічне і соціальне навантаження. Однак для досягнення успіху, особливо в сільському господарстві, слід приділяти належну увагу питанням розвитку соціальної сфери села, розробці механізмів її подальшого функціонування в нових умовах господарювання. Саме розвиток соціальної сфери допоможе згладити негативні явища перехідного періоду в сільській місцевості, сприяти поліпшенню демографічної ситуації та підвищенню ефективності роботи аграрного сектора.

Реалії сьогодення такі, що соціальна сфера села знаходиться у складній ситуації. Зменшення чисельності сільського населення України на 9,4 % у 2004 р. порівняно з 1990 р., вищий рівень смертності порівняно з міськими поселеннями (19,6 чол. на 1000 наявного проти 16,0 чол.), закриття частини шкіл, дитячих садків, закладів культури є наслідком економічної кризи. Крім того, жителі села одними з перших зіткнулися з безробіттям, різким зниженням доходів, наслідками погіршення екологічної ситуації. Однією з причин є те, що раніше розвиток та підтримка соціальної сфери на селі здійснювалася в основному за рахунок коштів сільськогосподарських підприємств. Та в період реформування економіки майже всі об'єкти соціальної сфери були передані на баланс місцевим органам влади, які з об'єктивних причин розвиток цих об'єктів не в змозі фінансувати в повному обсязі. Тому в умовах обмежених фінансових ресурсів необхідно визначити основні принципи функціонування, підтримки та подальшого розвитку соціальної сфери села.

Отже, специфіка реформування української економіки обумовлює особливу важливість переосмислення положень економічної науки, і насамперед тих питань, що пов'язані з розумінням ролі та сутності соціальної сфери у життєдіяльності суспільної системи в цілому, і в сільській місцевості зокрема, з виявленням можливостей її використання для формування мотиваційного механізму господарювання з метою підвищення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств. Потребують поглибленого дослідження питання, пов'язані з ефективним функціонуванням організаційно-економічного механізму соціальної сфери села в умовах недостатності інформаційного забезпечення і нестабільності параметрів соціально-економічного розвитку.

В економічній літературі розвиток соціальної сфери досліджується в наукових працях багатьох відомих вчених – економістів, зокрема, К.Ф.Беркити, О.А.Бугуцького, О.Г.Булавки, С. Г. Важеніна, В. Г. Галанця, В. К. Горкавого, О.В. Заставецької, Т.А.Заяць, В. І. Куценко, І. І. Лукінова, М. Й. Маліка, В. Я. Месель-Веселяка, Л.І.Михайлової, О.М. Онищенко, М.К. Орлатого, І.В.Прокопи, К.В. Прокопишак, П.Т.Саблука, В.Скуратівського, В.М. Трегобчука, В.П. Удовиченка, О.М. Царенка, А.М. Шатохіна, В.В. Юрчишина, К.І. Якуби та ін.

При цьому необхідно зазначити, що недостатньо дослідженими є питання щодо розрахунку показників розвитку соціальної сфери сільської місцевості саме на рівні районів та окремих населених пунктів і визначення основних принципів її ефективного функціонування в період реформування соціально-економічних відносин.

Викладене дозволяє зробити висновок, що тема дисертаційної роботи є необхідною, актуальною та своєчасною. Необхідність успішного розв'язання даних питань обумовили мету, завдання та структурну будову дисертаційної роботи, її наукове та практичне значення.

Зв'язок із науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана в руслі „Державної програми розвитку соціальної сфери села на період до 2005 року”, та „Національної програми соціально-економічного розвитку на період до 2010 року „Україна-2010”.

Тема дисертаційного дослідження пов'язана з програмами соціально-економічного розвитку Сумської області, зокрема з “Програмою соціально-економічного і культурного розвитку Сумської області на період до 2010 року “Сумщина - 2010” та “Стратегією соціально-економічного розвитку Сумської області на період до 2015 року”. Дисертаційна робота, виконана відповідно до напрямків науково-дослідних робіт Сумського національного аграрного університету. Наукові результати, теоретичні положення й висновки дослідження було використано при виконанні науково-дослідних тем “Реформування організаційно-економічного механізму АПК на принципах сталого розвитку” (№ держ. реєстр. 0101U004505, 2001-2002 р.р.), в рамках якої здобувачем встановлено залежність між ефективністю сільськогосподарського виробництва та розвитком соціальної сфери та “Формування ринково орієнтованих механізмів регулювання соціально-економічного розвитку”(№ держ. реєстр. 0101U004506, 2001-2003 р.р.), - визначено соціальний потенціал як фактор формування мотиваційних механізмів ефективного розвитку аграрного виробництва).

Мета й завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є розробка теоретико-методологічних та методичних принципів удосконалення організаційно-економічних основ функціонування соціальної сфери села на основі комплексної оцінки основних факторів та параметрів її розвитку в період реформування соціально-економічних відносин.

Для досягнення поставленої мети були визначені такі наукові завдання:

- узагальнити теоретико-методологічні підходи щодо визначення сутності категорій “соціальна сфера” та “соціальний потенціал” в умовах переходу економіки до соціально орієнтованого ринкового господарства;
- визначити вплив соціального потенціалу на формування мотиваційного механізму ефективного розвитку аграрного виробництва;
- розробити методичні підходи щодо визначення комплексного показника розвитку соціальної сфери сільської місцевості на рівні районів області;

- виявити основні тенденції та специфіку розвитку соціальної сфери сільської місцевості Сумської області на рівні районів та окремих населених пунктів у період реформування економічних відносин;
- установити залежність між ефективністю сільськогосподарського виробництва та розвитком соціальної сфери села;
- розробити підходи щодо визначення концепції маркетингу соціальної сфери як основи задіяння мотиваційного механізму підвищення ефективності функціонування сільськогосподарського виробництва та соціальної сфери;
- визначити основні напрями формування організаційно-економічних основ розвитку соціальної сфери села на сучасному етапі.

Об'єктом дослідження є процеси соціального розвитку сільського регіону та відповідні соціально-економічні відносини в умовах нестабільності економіки.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методологічних засад з питань удосконалення оцінки функціонування та ефективного регулювання соціальної сфери сільської місцевості на прикладі сільських населених пунктів та сільськогосподарських підприємств Сумської області.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження є загальнотеоретичні методи наукового пізнання економічних процесів, зокрема – діалектичний метод, системний аналіз, фундаментальні положення економічної теорії, праці провідних вчених із соціально-економічних проблем суспільного розвитку. Для вирішення поставлених завдань використовувалися наступні методи: системно-структурний та абстрактно-логічний - при дослідженні сутності категорій “соціальна сфера” та “соціальний потенціал”, визначенні складових соціального потенціалу та мотиваційного механізму; статистичний та експертних оцінок - при розробці комплексного показника розвитку соціальної сфери села, аналізі тенденцій її розвитку та формуванні переліку основних показників; порівняльний та групувань - під час встановлення залежності рівня розвитку соціальної сфери від результатів діяльності аграрних підприємств; кореляційного та регресійного аналізу - для визначення впливу результатів економічної діяльності сільськогосподарських підприємств на розвиток соціальної сфери села.

Інформаційною базою для виконання роботи стали закони України, Укази Президента України, постанови Верховної Ради та Кабінету Міністрів України, офіційні дані Державного комітету статистики України, оперативні дані Головного управління статистики, Головного управління фінансів, Головного управління сільського господарства Сумської облдержадміністрації, наукова література з теми дослідження, особисті дослідження й спостереження автора.

Наукова новизна одержаних результатів. На засадах комплексного і системного дослідження економічної результативності та проблем соціального розвитку сільських регіонів обґрунтовано теоретико-методологічні основи та методичні принципи удосконалення організаційно-економічних

основ функціонування соціальної сфери сільської місцевості із застосуванням принципів комплексної оцінки основних факторів та параметрів її розвитку, а також показників ефективності сільськогосподарського виробництва.

Найбільш суттєві результати дослідження, які містять наукову новизну, полягають в наступному:

- конкретизовано зміст поняття „соціальний потенціал сільської місцевості”, що знаходить прояв в інтеграції органічно-взаємопов’язаних ресурсів соціальної сфери, які забезпечують створення необхідних умов існування і розвитку людського капіталу, ефективного функціонування виробничої сфери шляхом формування мотиваційного механізму, а також вимагає розвитку ринкових механізмів (зокрема маркетингу соціальної сфери) подальшого соціально-економічного розвитку території;
- уточнено поняття сутності соціальної сфери як середовища формування соціального потенціалу сільської місцевості, який визначає соціально-економічні та екологічні орієнтири у розвитку агрогосподарювання. Доповнено зміст складових соціальної сфери шляхом включення в якості окремих елементів продовольчої безпеки, навколишнього агроприродного середовища та інституційних умов суспільного життя;
- поглиблено теоретичні засади щодо змісту ефективності функціонування соціальної сфери в період нестабільності економіки, які враховують функціональну наявність об’єктів соціальної сфери як основи формування певних умов життєдіяльності сільського населення на визначеній території. Запропоновано методичні підходи до визначення комплексного (рейтингового) показника рівня розвитку соціальної сфери сільського регіону, який, на відміну від існуючих, враховує стан соціальної сфери кожного сільського населеного пункту та ґрунтується на більш комплексній системі показників (зокрема екологічного);
- вперше доведено та визначено взаємозалежність розвитку соціальної сфери населеного пункту та результативності сільськогосподарського виробництва на основі регресійно-факторних моделей, згідно якої вони можуть мінятися місцями у ланцюгу причинно-наслідкового зв’язку підвищення ефективності функціонування як агрогосподарювання, так і соціальної сфери в період становлення ринкових відносин;
- запропоновано удосконалений механізм управління розвитком соціальної сфери шляхом перенесення системи його планування з рівня підприємства (яке фактично фінансувало розвиток території свого розміщення) на рівень адміністративної одиниці у сільській місцевості із частковим залученням ресурсів підприємств матеріального виробництва. При цьому передбачається зменшення централізації регулювання планування та фінансування соціальної сфери села;
- для забезпечення подальшого розвитку соціальної сфери села та реалізації принципу взаємозалежності економічного та соціального розвитку сільської місцевості вперше

запропоновано включення в організаційно-економічний механізм маркетингу соціальної сфери, який передбачає просування ідеї розвитку соціальної сфери села з метою здійснення оптимального впливу на підвищення рівня соціального потенціалу населеного пункту і зростання ефективності діяльності господарських структур;

- розроблено і обґрунтовано схему організаційно-економічного механізму сталого розвитку соціальної сфери села в сучасних умовах господарювання, яка на відміну від існуючих характеризується комплексним підходом щодо його складу (зокрема соціально-екологічний розвиток) та включенням ринкових основ регулювання (маркетинг соціальної сфери, розвиток підприємництва в соціальній сфері).

Практичне значення одержаних результатів. Одержані в роботі наукові результати мають важливе практичне значення для обґрунтування і розробки системи організаційно-економічних заходів щодо забезпечення ефективного соціального розвитку сільської місцевості в період нестабільності економіки. Уточнене поняття сутності соціальної сфери та поглиблення визначення соціального потенціалу сільської місцевості є певним внеском в удосконалення методологічної бази щодо обґрунтування та регулювання організаційно-економічних механізмів управління соціальною сферою села. Впровадження методики визначення комплексного показника рівня розвитку соціальної сфери сільського регіону дозволить проводити комплексний аналіз соціального розвитку сільської місцевості з урахуванням стану соціальної сфери кожного сільського населеного пункту. Запропоновані принципи оцінки взаємозалежності розвитку соціальної сфери та результативності сільськогосподарського виробництва, а також відповідні регулюючі заходи щодо планування, фінансування та маркетингу соціальної сфери визначають конструктивні напрямки удосконалення організаційно-економічних основ функціонування соціальної сфери сільської місцевості. Результати дослідження використані Головним управлінням економіки Сумської облдержадміністрації (довідка № 1/1909 від 15. 11. 2004 р.) при розробці “Стратегії соціально-економічного розвитку Сумської області на період до 2015 року” та Головним управлінням сільського господарства Сумської облдержадміністрації (довідка № 06/2286 від 28.10. 2004 р.) при підготовці “Концепції програми соціального розвитку села на період до 2011 року”.

Матеріали дисертаційного дослідження (теоретичні, методичні та практичні розробки здобувача) впроваджені в Сумському національному аграрному університеті (акт від 11.10. 2004 р.) як основи розділів курсів таких дисциплін: “Основи економічної теорії”, “Державне регулювання економіки”, “Економічний аналіз”, “Маркетинг”.

Особистий внесок здобувача. Сформульовані у дисертації наукові положення, висновки та пропозиції належать особисто автору та є його науковим доробком. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, в якій розв’язано важливе наукове завдання – розроблено теоретичні, методичні та практичні підходи до формування організаційно-економічних основ та

механізмів функціонування соціальної сфери села в період розбудови соціально орієнтованої економіки України. Наукові результати дисертаційного дослідження є певним внеском у розвиток економічної науки з питань ефективного розвитку соціальної сфери.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення та практичні результати дисертаційного дослідження обговорювалися на науково-практичних конференціях: науково-практичному семінарі “Сучасний стан та шляхи реформування соціальної сфери села (на прикладі Сумської області) (м. Суми, 2000 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Проблеми ефективного функціонування АПК в умовах нових форм власності та господарювання” (м. Київ, 2001 р.); Всеукраїнській конференції молодих учених економістів-аграрників “Організаційно-економічні проблеми розвитку АПК” (м. Київ, 2001); Міжнародній науково-економічній конференції “Механізм господарювання і економічна динаміка в АПК” (м. Харків, 2001 р.); Міжнародному науковому конгресі “Державне управління та місцеве самоврядування” (м. Харків, 2001 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Механізм господарювання і проблеми економічного росту в агропромисловому комплексі України” (м. Луганськ 2002 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Ринкова трансформація економіки АПК” (м. Харків, 2002 р.); 2-й міжнародній науково-практичній конференції “Екологічна та техногенна безпека” (м. Харків, 2002 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Сучасні проблеми економіки сільського господарства та АПК” (м. Суми, 2003 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Формування конкурентноздатності підприємств АПК в умовах ринкової трансформації економіки” (м. Полтава, 2004 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Глобальні та національні проблеми в аграрній економіці України” (м. Луганськ, 2004 р.); 11-й міжнародній науково-методичній конференції “Технології ХХІ века” (м. Алушта, 2004 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 17 друкованих праць (11 – у наукових фахових виданнях) загальним обсягом 3,86 друк. арк.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел, який складається із 202 найменувань, та 10 додатків. Робота викладена на 195 сторінках основного тексту. Дисертація містить 21 таблицю, які займають 11 стор., 16 рисунків – 10 стор., список використаних джерел – 18 стор., додатки – 50 стор.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

У першому розділі „**Теоретичні основи функціонування соціальної сфери села**” розглянуто та узагальнено теоретико-методологічні підходи до визначення змісту соціальної сфери та проведена їх певна класифікація за різними ознаками. В роботі на основі існуючих трактувань зроблено висновок, що в основному, всі підходи ґрунтуються на тому, що соціальна сфера - це

сукупність підприємств, організацій, установ, закладів різних галузей та форм власності, які покликані забезпечити сільське населення належними соціальними послугами. На думку здобувача, в період розбудови соціально орієнтованої ринкової економіки та негативних тенденцій у соціальному розвитку сільських регіонів слід переглянути та доповнити зміст соціальної сфери у взаємозв'язку з існуючим поняттям соціального потенціалу, яке також потребує відповідного критичного аналізу.

Соціальний потенціал з точки зору системного підходу здобувачем розглядається як складна, але цілісна - багаторівнева і багатокомпонентна система. Це, насамперед, означає, що сформовані в дисертації структурні елементи соціального потенціалу взаємопов'язані між собою і характеризують сукупність матеріальних та духовних цінностей, якими володіє населення певного населеного пункту (рис. 1).

Рис. 1. Складові соціального потенціалу

Соціальний потенціал сільської місцевості (населеного пункту) здобувачем визначено як економічну категорію, що знаходить прояв в інтеграції органічно-взаємопов'язаних ресурсів соціальної сфери, які забезпечують розширене відтворення людського капіталу, та сприяють підвищенню ефективності агрогосподарювання.

У роботі констатовано, що межі соціальної сфери постійно змінюються, їм притаманний постійний рух, особливо в період розбудови соціально орієнтованого господарства. Це означає, що аналіз структурних складових соціальної сфери завжди буде досить доцільним та необхідним. У дисертації запропонована власна класифікація складових елементів соціальної сфери, в основу якої

покладено умови життєдіяльності населення, які створюються на окремій території (рис. 2).

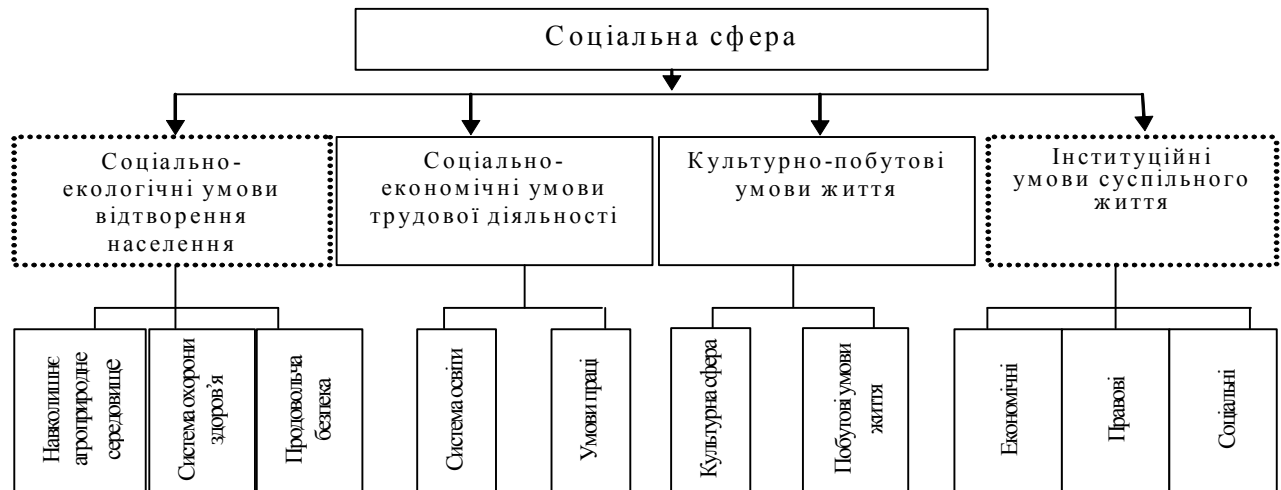

Рис. 2. Схема соціальної сфери

У дисертації зроблено наголос на тому, що екологічні параметри навколишнього середовища та повсякденного життя здійснюють негативний вплив на здоров'я, відпочинок, умови життєдіяльності сільського населення. Виходячи з цих позицій, запропоновано додатково включити до блоку соціально-екологічних умов відтворення населення такі складові, як стан навколишнього агроприродного середовища та продовольчу безпеку, під якою розуміємо наявність та доступність якісних екологічно чистих продуктів харчування для всіх верств населення.

Виходячи з того, що важливим орієнтиром для розвитку національної економіки є соціально орієнтоване ринкове господарство, в роботі зроблено акцент на тому, що саме в соціальній сфері створюються умови для соціального, правового захисту населення, розвитку демократії, формуються нові норми та зразки поведінки, забезпечуються можливості вільного вибору місця роботи та посадового росту, розвитку приватної власності та підприємництва, тобто складаються і реалізуються соціальні, економічні та правові інститути. З цих позицій здобувач до соціальної сфери відносить також інституційні умови суспільного життя.

У роботі теоретично обґрунтовується залежність ефективності роботи сільськогосподарських підприємств від рівня розвитку соціальної сфери, тому доцільно визначити мотиваційний механізм підвищення рівня ефективності матеріального виробництва. Дослідження економічної поведінки працівників у взаємозв'язку з мотиваційним механізмом підвищення ефективності праці показали, що його зміст і ефективність визначаються господарським механізмом, що діє на підприємстві, рівнем розвитку соціальної сфери, соціально-економічним статусом працівників, які в цілому формують їх потреби й інтереси, визначають ціннісно-нормативні аспекти поведінки. Цей мотиваційний механізм охоплює практично всю сферу взаємодії економічного і соціального розвитку окремого підприємства, регіону та суспільства в цілому. Функції, які він виконує в процесі підвищення ефективності агровиробництва, забезпечення збалансованого, сталого соціального

розвитку дозволяють визначити соціальний потенціал сільської місцевості як основу формування мотиваційного механізму підвищення ефективності праці та розширення виробництва.

Констатовано, що “наповнюваність” структури мотиваційного механізму реальними компонентами, тобто конкретний зміст мотиваторів є досить динамічним і формується в залежності від конкретних соціально-економічних умов. Тому аналіз соціального потенціалу дає можливість підприємству правильно обрати стимули, необхідні для підвищення результативності праці (рис. 3).

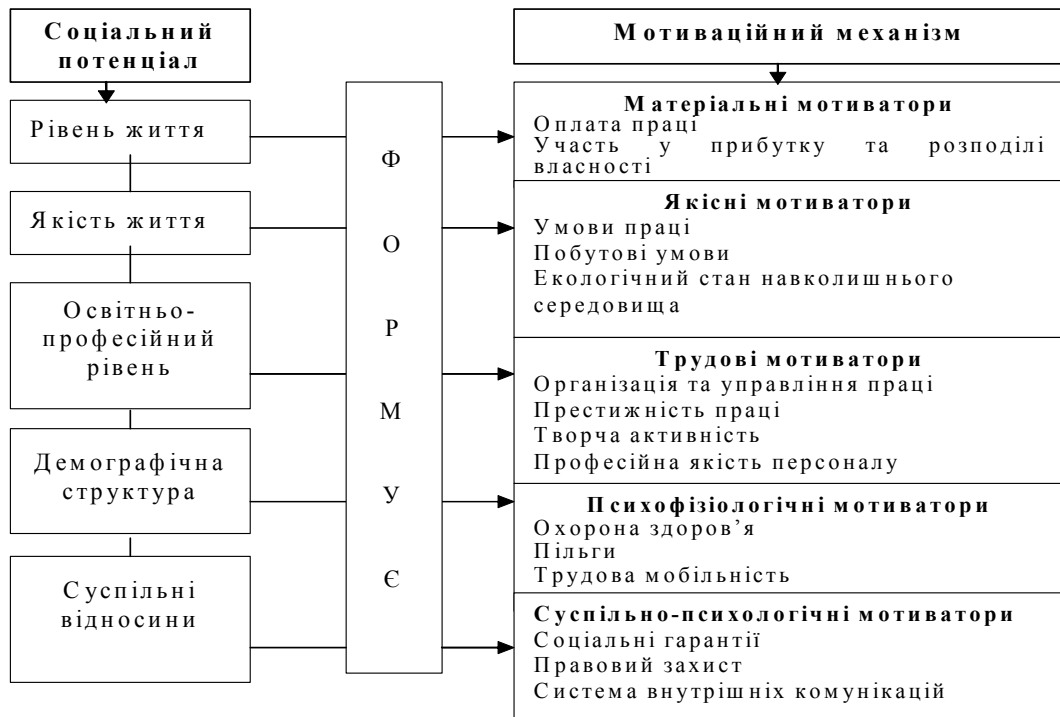

Рис. 3. Формування мотиваційного механізму підвищення ефективності праці у взаємозв'язку із соціальним потенціалом

Зазначено, що на сучасному етапі відбувається досить невинувачений спад інтересу дослідників до проблем формування мотиваційного механізму на основі соціального потенціалу. Дуже повільно відбувається становлення нового мотиваційного механізму в аграрній сфері, заснованого на високопрофесійній, продуктивній праці. Зроблено акцент на тому, що сьогодні відправною ланкою цивілізованого, ефективного мотиваційного механізму є розвиток соціальної сфери. Відтак, робиться висновок, що розширення інвестицій у соціальну сферу села та її розвиток мають сприяти підвищенню продуктивності праці, якісній зміні у продуктивних силах та виробничих відносинах, що в свою чергу приводить до підвищення добробуту, духовного збагачення, гармонійного розвитку населення та суспільства в цілому.

У другому розділі „Теоретичні та методичні основи визначення рівня розвитку соціальної сфери сільських населених пунктів” проаналізовано існуючі методичні положення, що

стосуються визначення інтегрального рівня розвитку соціальної сфери села, та запропоновано теоретичні та методичні підходи до визначення ефективності її роботи в сучасних умовах.

У роботі розроблено методичні положення для проведення порівняльного аналізу соціального стану сільської місцевості окремих районів області на основі використання комплексного показника рівня розвитку соціальної сфери сільської місцевості району з наступним його визначенням на рівні окремих населених пунктів.

Комплексний показник розвитку соціальної сфери села окремого району розраховується із застосуванням нормованих соціальних показників-стимуляторів, які знаходяться у прямому зв'язку із рівнем розвитку соціальної сфери: (індекс народжуваності ($i_{нар}$) розраховується по групах населених пунктів на основі частки народжених у певній групі сіл у загальній кількості народжених; індекси забезпеченості лікарнями ($i_{лік}$), амбулаторіями ($i_{амб}$), фельдшерсько-акушерськими пунктами ($i_{фан}$); промисловими підприємствами різних форм власності та напрямів діяльності з урахуванням потужності ($i_{пром}$), дитячими дошкільними закладами ($i_{дз}$), школами ($i_{шк}$), клубами ($i_{кл}$), бібліотеками ($i_{бібл}$), службами побуту ($i_{пс}$) і т.д), та показників – дестимуляторів, які знаходяться в оберненому зв'язку з рівнем розвитку соціальної сфери: (індекс зайнятості у особистому підсобному господарстві ($i_{онз}$), індекс смертності ($i_{см}$), індекси наявності забруднених водоймищ ($i_{зв}$), забрудненості території села сміттям (побутовим, промисловим, будівельним та ін.) ($i_{зсм}$), наявності станцій заправки автотранспорту ($i_{сзн}$), складів мінеральних добрив та отрутохімікатів ($i_{мо}$) і т.д.) шляхом зведення їх до інтегральних, які характеризують окремі аспекти розвитку соціальної сфери.

Інтегральні показники, які характеризують окремі аспекти розвитку соціальної сфери, розраховуються за формулою:

$$Y_{kj} = \sum_{i=1}^n i_{ij} W_{ij}, \quad (1)$$

де: Y_{kj} – k -й інтегральний показник розвитку соціальної сфери в j -му районі; i_{ij} – нормований i -тий показник розвитку соціальної сфери в j -му районі; W_{ij} – вага, з якою i -тий нормований показник враховується при розрахунку інтегрального показника.

Комплексний показник розвитку соціальної сфери розраховується шляхом сумування інтегральних величин:

$$S = \sum_{k=1}^n Y_{kj} W_{kj}, \quad (2)$$

де S – комплексний показник розвитку соціальної сфери; W_{kj} – вага, з якою k -й інтегральний показник враховується при розрахунку комплексного показника.

Для розрахунку ваг, тобто ступеню впливу запропонованих показників на загальний рівень розвитку соціальної сфери, в роботі застосовується метод експертних оцінок.

У роботі проведена комплексна оцінка розвитку соціальної сфери сільської місцевості в розрізі районів Сумської області і здійснено їх відповідне ранжування (табл.1).

Таблиця 1

Комплексний показник розвитку соціальної сфери сільської місцевості Сумської області та його складові

Регіон	Демографічний індекс (<i>Удем</i>)	Екологічний індекс (<i>Уеко</i>)	Індекс забезпеченості лікаряніми закладами (<i>Улз</i>)	Індекс забезпеченості робочими місцями (<i>Уроб</i>)	Індекс освіти (<i>Уосв</i>)	Індекс благоустрою території (<i>Ублт</i>)	Індекс житлово-побутових умов (<i>Ужпб</i>)	Індекс забезпеченості закладами культури (<i>Укр</i>)	Індекс забезпеченості закладами служби побути (<i>Упоб</i>)	Індекс інституційних умов (<i>Усоц</i>)	Комплексний показник (<i>S</i>)
По області	0,578	0,642	0,379	0,381	0,370	0,568	0,603	0,456	0,553	0,280	0,373
Краснопільський	0,608	0,475	0,734	0,576	0,850	0,500	0,710	0,632	0,802	0,290	0,513
В.Писарівський	0,610	0,694	0,794	0,532	0,745	0,498	0,388	0,976	0,608	0,369	0,491
Шосткинський	0,674	0,582	0,663	0,448	0,729	0,860	0,647	0,651	0,746	0,350	0,486
Конотопський	0,627	0,777	0,653	0,398	0,591	0,826	0,598	0,594	0,876	0,372	0,476
Роменський	0,626	0,762	0,425	0,495	0,488	0,769	0,632	0,698	0,649	0,386	0,452
Гостянецький	0,590	0,232	0,710	0,535	0,415	0,618	0,647	0,813	0,691	0,278	0,422
Сумський	0,636	0,760	0,428	0,294	0,271	0,719	0,937	0,433	0,673	0,342	0,421
Глухівський	0,657	0,444	0,274	0,446	0,619	0,769	0,513	0,723	0,775	0,335	0,397
Буринський	0,577	0,496	0,467	0,533	0,649	0,415	0,343	0,495	0,610	0,292	0,396
Л.Долинський	0,574	0,708	0,323	0,522	0,395	0,253	0,572	0,415	0,611	0,255	0,387
Охтирський	0,531	0,854	0,334	0,217	0,356	0,692	0,629	0,357	0,567	0,309	0,366
Лебединський	0,532	0,816	0,229	0,409	0,046	0,460	0,850	0,100	0,121	0,155	0,329
Путівльський	0,451	0,617	0,247	0,197	0,313	0,672	0,506	0,301	0,505	0,346	0,308
Білопільський	0,496	0,865	0,211	0,306	0,080	0,145	0,593	0,194	0,362	0,196	0,296
Кролевецький	0,562	0,190	0,478	0,300	0,383	0,378	0,230	0,456	0,778	0,264	0,286
Недригайлівський	0,542	0,333	0,224	0,451	0,142	0,176	0,547	0,317	0,467	0,195	0,280
Ямпільський	0,515	0,695	0,132	0,164	0,236	0,587	0,535	0,106	0,077	0,267	0,264
С.Будський	0,540	0,625	0,192	0,256	0,298	0,227	0,140	0,350	0,441	0,274	0,250
Ваговий коефіцієнт W_k	0,033	0,095	0,114	0,158	0,119	0,017	0,125	0,024	0,033	0,113	x

Аналогічне ранжування було проведено і за показниками економічної діяльності сільськогосподарських підприємств районів Сумської області. Порівняльна оцінка дозволила виявити загальні тенденції у розвитку сільськогосподарського виробництва та соціальної сфери.

У третьому розділі „Організаційно-економічні основи подальшого розвитку соціальної сфери села” визначено основні принципи формування та регулювання діяльності соціальної сфери села в період становлення ринкових відносин в сільськогосподарському виробництві.

Для виявлення залежності між рівнем розвитку соціальної сфери села та результатами діяльності сільськогосподарських підприємств було розроблено ряд кореляційно-регресійних моделей. Загальна факторна модель впливу ефективності роботи аграрних підприємств на рівень

розвитку соціальної сфери в Сумській області має вигляд:

$$S = 0,352 + 0,006REN + 0,0005ZP + 0,0005KP, \quad (3)$$

де S - комплексний показник розвитку соціальної сфери сільської місцевості; REN – рівень рентабельності виробництва; ZP - величина заробітної плати, KP – кількість сільськогосподарських підприємств.

На основі проведеного комплексу розрахунків в роботі було здійснено групування районів Сумської області за рівнем розвитку соціальної сфери села та основними економічними показниками діяльності сільськогосподарських підприємств (табл. 2).

Таблиця 2

**Взаємозв'язок між рівнем розвитку соціальної сфери та ефективністю роботи
сільськогосподарських підприємств Сумської області**

Найменування показника	Групи районів за комплексним показником		
	До 0,300 (найгірший розвиток соціальної сфери)	0,301 – 0,450 (задовільний рівень розвитку соціальної сфери)	0,451 і вище (кращий рівень розвитку соціальної сфери)
Кількість районів у групі	5	6	7
Виручка від реалізації сільськогосподарської продукції в розрахунку на одного середньорічного працівника, грн.	8124,37	10314,22	13910,63
Прибуток підприємств в розрахунку на одного середньорічного працівника, грн.	- 1804,25	- 681,76	518,70
Величина заробітної плати, грн.	167,69	187,22	210,72
Кількість підприємств	21	27	35

Прикладом тісного зв'язку рівня розвитку соціальної сфери та результативності роботи аграрних підприємств слугує функціонування соціальної сфери в окремих населених пунктах Краснопільського району Сумської області, де між значенням відповідного комплексного показника та рівнем оплати праці коефіцієнт кореляції дорівнює 0,865, розміром чистого прибутку в розрахунку на одного середньорічного працівника – 0,663, рівнем рентабельності – 0,652, виробництвом валової продукції на одного працівника – 0,563.

Розрахунки свідчать, що рівень розвитку соціальної сфери села майже в однаковій мірі залежить від діяльності сільськогосподарських підприємств та державного регулювання нею. З огляду на це, в дисертації проведено аналіз структури місцевих бюджетів Сумської області, який показав, що біля 50 % видатків бюджетів місцевих рад у сільській місцевості регіону щороку здійснюються за

рахунок офіційних трансфертів, що свідчить про неможливість вирішення соціальних проблем на селі за рахунок лише сільських бюджетів. У роботі зазначено, що слід зменшити централізацію регулювання планування та фінансування соціальної сфери села шляхом делегування значної частини управлінських функцій органам місцевого самоврядування та підвищення їх відповідальності за економічний і соціальний розвиток території. Необхідно проводити планування розвитку соціальної сфери села на рівні сільських населених пунктів, застосовуючи територіальний принцип розвитку як матеріального, так і нематеріального виробництва.

Оскільки у структурі зведеного бюджету Сумської області витрати на соціальний захист та соціальне забезпечення перевищують 23 %, а на фінансування соціально-культурних заходів направляється близько 60 % всіх бюджетних витрат, то вочевидь можна зробити висновок, що соціальні витрати досягли максимально можливого рівня. Це означає, що успішне вирішення проблем розвитку соціальної сфери села не можна пов'язувати лише з подальшим нарощуванням витрат бюджетних коштів на соціальні потреби. Реальною альтернативою їх зростанню повинні стати глибокі інституційні реформи в соціальній сфері села, підтримка її розвитку з боку товаровиробників, оскільки рівень розвитку соціальної сфери має значний вплив на підвищення ефективності їх діяльності.

Комплексна оцінка соціальної сфери дозволяє встановити пріоритетні та кризові райони, населені пункти та оптимальну структуру соціальної сфери села з визначенням масштабів фінансування соціального розвитку. В середньому для отримання оптимальної структури соціальної сфери населеного пункту обсяги фінансування повинні досягати 429,4 тис грн., а в цілому по області - 642,8 млн. грн. На основі проведеного аналізу розвитку соціальної сфери в конкретних населених пунктах Сумської області у дисертації зроблено висновок про необхідність проведення заходів по підтримці аграрного сектора та створення сприятливих умов для розвитку матеріального виробництва в сільській місцевості з метою поліпшення роботи соціальної сфери.

У роботі запропоновано удосконалити управління соціальним розвитком сільської місцевості шляхом створення центру розвитку соціальної сфери села на обласному та районному рівнях, а безпосередньо у сільських населених пунктах, що знаходяться у депресивних районах, запровадити посади соціальних керівників

Аналіз сучасного стану соціального потенціалу та розвитку соціальної сфери села визначив необхідність створення концепції маркетингу соціальної сфери, націленої на забезпечення реалізації мотиваційного механізму ефективного функціонування аграрного виробництва, та подальшого розвитку людського капіталу. Маркетинг соціальної сфери в дисертаційному дослідженні визначено як планування і здійснення діяльності, пов'язаної з просуванням ідеї розвитку соціальної сфери села до цільових сегментів: влади, що включає місцеві органи самоврядування, підприємств матеріального та нематеріального виробництва, населення з метою

здійснення оптимального впливу на підвищення рівня соціального потенціалу населеного пункту і зростання ефективності діяльності господарських підприємницьких структур. Запропонована концепція дозволить сформулювати нову систему заінтересованості визначених суб'єктів у відтворювальному процесі соціальної сфери села.

Управління соціальною сферою села на основі комплексного показника її розвитку у взаємозв'язку з економічними параметрами сільськогосподарського виробництва обумовлює необхідність виділення організаційно-економічних основ та механізмів її розвитку.

У роботі визначено структурні складові механізму сталого розвитку соціальної сфери села на основі комплексу зв'язків та відносин відповідних їм організаційно-економічних форм і методів управління розвитком села, які об'єднуються в чотири групи (рис. 4).

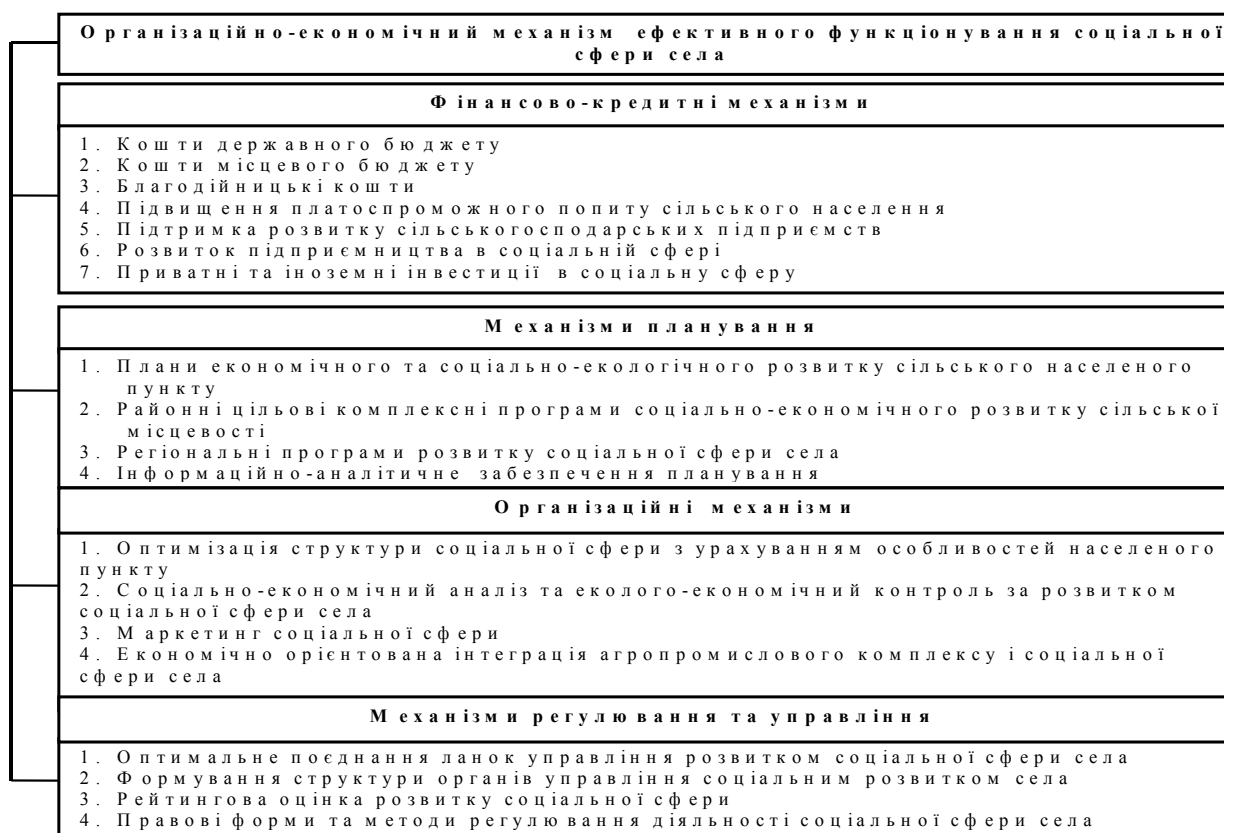

Рис. 4. Схема організаційно-економічного механізму ефективного функціонування соціальної сфери села

Сформований організаційно-економічний механізм сталого розвитку соціальної сфери села на основі комплексного підходу до його складу здатен в сучасних умовах сприяти підвищенню ефективності розвитку соціальної сфери, сільськогосподарських підприємств та зростанню добробуту населення.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукової

задачі, що виявляється в розробці організаційно-економічних основ та механізмів функціонування соціальної сфери села в період розбудови соціально орієнтованої економіки України, які базуються на поглибленні визначення сутності соціальної сфери та соціального потенціалу, комплексній інтегральній оцінці розвитку соціальної сфери села, визначенні взаємозв'язку між рівнем регіонального соціального розвитку та ефективністю сільськогосподарського виробництва.

Результати дослідження дозволяють зробити наступні висновки:

1. В умовах подальшого становлення ринкових відносин в аграрному секторі особливого значення набуває розвиток соціальної сфери села, яка виступає в якості чинника формування соціального потенціалу сільської місцевості. Соціальна сфера села розглядається як економічна категорія, що тісно пов'язана із створенням середовища розвитку соціального потенціалу. Соціальний потенціал є фактором формування мотиваційного механізму ефективної діяльності аграрного виробництва та розвитку людського капіталу, тому його потрібно розглядати як ключовий орієнтир соціально-економічного розвитку сільського господарства та сільської місцевості.

2. Зміст соціальної сфери необхідно розглядати як сукупність умов життєдіяльності населення. Вона повинна включати в себе соціально-екологічні умови відтворення населення, соціально-економічні умови трудової діяльності, культурно-побутові умови життя та інституційні умови суспільного життя, що буде в більшій мірі визначати комплексний підхід до добробуту населення шляхом створення належних умов проживання.

3. Запропонована методика комплексної оцінки розвитку соціальної сфери села дозволяє відображати особливості соціального розвитку території як за окремими показниками, так і комплексним – станом соціальної сфери села в цілому. Вона дозволяє ранжувати всі райони області за рівнем розвитку соціальної сфери та визначити оптимальну структуру соціальної сфери населеного пункту.

4. На основі факторних моделей доведено взаємозв'язок залежності рівня розвитку соціальної сфери села від результатів діяльності сільськогосподарських підприємств. Встановлено, що розвиток соціальної сфери села на 64,9 % залежить від величини отриманої виручки від реалізації сільськогосподарської продукції, на 62 % від розміру прибутку в розрахунку на одного середньорічного працівника, на 59,6 % від рівня рентабельності підприємств, на 58 % від величини заробітної плати.

5. Необхідно підвищити відповідальність органів місцевого самоврядування за економічний та соціальний розвиток території. Доцільно перенести планування розвитку соціальної сфери на рівень територіально адміністративної одиниці з метою зменшення централізованого впливу на рівень фінансування, планування соціальної сфери села та забезпечення узгодження комплексного територіального і галузевого розвитку населеного пункту.

6. У результаті проведеного комплексного дослідження розвитку соціальної сфери та розрахованого комплексного показника рівня її розвитку визначено основні заходи та розміри їх фінансування стосовно формування оптимальної структури соціальної сфери та поліпшення якості її функціонування. В цілому по Сумській області необхідно залучити 642,8 млн. грн., в т.ч. для розвитку закладів галузі освіти – 72,9 млн. грн., галузі культури – 26,8 млн. грн., фізкультурно-спортивних закладів – 12,3 млн. грн., закладів галузі охорони здоров'я – 29,4 млн. грн., будівництва житла та поліпшення житлово-побутових умов – 90,7 млн. грн.

7. На основі розробленого комплексу організаційно-економічних основ сформовано економічний механізм ефективного розвитку соціальної сфери. Важливе місце серед його складових відводиться маркетингу соціальної сфери, який розглядається як одна з основних умов задіяння мотиваційного механізму підвищення ефективності аграрного виробництва, сформованого на основі соціального потенціалу.

8. Сформульовані наукові положення, висновки і рекомендації доцільно використовувати, зокрема, Міністерством аграрної політики України, на рівні обласних та районних державних адміністрацій, органами управління сільського господарства та продовольства, при розробці регіональної соціально-економічної політики, ринково орієнтованих механізмів підвищення ефективності функціонування соціальної сфери села та аграрних підприємств.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

Статті у наукових фахових журналах і збірниках

1. Бутенко В.М. Проблеми розвитку соціальної сфери села // Вісник Сумського державного аграрного університету. Серія “Фінанси і кредит”. – 2000. - №1. – С. 241-243.
2. Бутенко В.М. Шляхи удосконалення земельних відносин в регіоні // Вісник Сумського державного аграрного університету. Серія “Фінанси і кредит”. – 2000. – №2. – С. 229-232.
3. Бутенко В.М. Оцінка впливу виробництва валової продукції сільськогосподарськими підприємствами на споживання платних послуг населенням сільської місцевості // Вісник Сумського національного університету. Серія “Економіка та менеджмент”. – 2001. - № 3-4. – С. 135-139.
4. Бутенко В.М. Соціальний стан села в період реформування аграрних відносин // Організаційно-економічні проблеми розвитку АПК. У 4-х частинах Ч.1/ За ред. П.Т. Саблука. – К.: ІАЕ, 2001. – С. 91–94
5. Бутенко В.М. Соціальний аспект аграрної реформи // Вісник Харківського державного аграрного університету. Серія “Економіка АПК і природокористування”. – 2001. - № 9. – С.166-169.
6. Бутенко В. М. Соціальне забезпечення сільських пенсіонерів як складова частина соціальної інфраструктури села // Проблеми ефективного функціонування АПК в умовах нових форм власності та господарювання: Кол. монографія у двох томах. Т.2 / За ред. П.Т.Саблука, В.Я.Амбросова, Г.Є.Мазнева. - К.:ІАЕ, 2001. - С. 794-796.

7. Бутенко В.М. Демографічна ситуація в сільській місцевості Сумської області // Ринкова трансформація економіки АПК: Кол. монографія у 4-х частинах. Ч.1 / За ред. П.Т. Саблука, В.Я. Амбросова, Г.Є. Мазнева. – К.: ІАЕ, 2002. – С.239-242.
8. Бутенко В.М. Соціально – економічні проблеми розвитку соціальної інфраструктури села // Зб. наук. праць Луганського державного аграрного університету / За ред. В.Г.Ткаченко. – Луганськ: Вид-во “Елтон”, 2002. - №14 – С. 244 – 247.
9. Бутенко В.М. Структура соціальної сфери в сучасних умовах //Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія “Фінанси і кредит”. – 2003. - №2. – С. 292-299.
10. Бутенко В. М. Соціальний потенціал як фактор формування мотиваційних механізмів ефективного розвитку аграрного виробництва // Зб. наук. праць Луганського аграрного університету / За ред. В.Г. Ткаченко. – Луганськ: Вид-во ЛНАУ, 2004. - № 37. –С. 187-192.
11. Бутенко В.М. Соціальна сфера як середовище формування соціального потенціалу сільської місцевості // Вісник Сумського національного університету. Серія „Економіка та менеджмент” –2004. - № 3-4. – С. 242 – 246.

Матеріали конференцій

12. Бутенко В.М. Соціальна сфера села в період реформування аграрних відносин// Сучасний стан та шляхи реформування соціальної сфери села (на прикладі Сумської обл.). Матер. наук.-практ. семінару. - Суми: Вид-во “Слобожанщина”, 2001. – С. 82-86.
13. Бутенко В .М. Реформування соціальної інфраструктури села в період становлення ринкової економіки // Зб. наук. праць Української Академії державного управління при президентові України / За заг. ред. Г.І. Мостового. - Х.: УАДУХФ, 2001.- С. 64-66.
14. Бутенко В.М. Вплив екології на соціальні процеси в суспільстві // Вісник Харківського інституту соціального прогресу. Серія „Екологія, техногенна безпека і соціальний прогрес”. – 2002. – Вип. 1. – С. 304-309.
15. Бутенко В.М. Освіта як фактор соціально-економічного розвитку села // Сучасні проблеми економіки сільського господарства та АПК. Матер. міжнар. наук.-практ. конф. в 2-х частинах. Ч.2 / Сумський національний аграрний університет. – Суми: СНАУ, 2003. –С.21-26.
16. Бутенко В.М. Соціальна сфера як фактор підвищення конкурентноздатності підприємств // Матер. міжнар. наук.-практ. конф. “Формування конкурентноздатності підприємств АПК в умовах ринкової трансформації економіки”. Полтава: Полтавська ТПП, ПП “Форпіка”, 2004. – С. 8-10.
17. Бутенко В.М. Методика оцінки розвитку соціальної сфери сільських населених пунктів // Технологии XXI века: Сб. науч. статей по материалам 11^й междунар. науч.-метод. конф./ Под ред. д.т.н., проф. Захарова Н.В. – Сумы: СНАУ, 2004. – 68-74.

АНОТАЦІЯ

Бутенко В.М. Організаційно-економічні основи функціонування соціальної сфери села. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.07.02 – економіка сільського господарства та АПК. – Сумський національний аграрний університет, Суми, 2004.

У дисертації досліджено теоретико-методологічні і методичні принципи удосконалення організаційно-економічних основ функціонування соціальної сфери сільської місцевості районів області на основі комплексної оцінки основних факторів, параметрів її розвитку, а також підвищення результативності сільськогосподарського виробництва. У роботі поглиблено поняття сутності соціальної сфери та по новому визначено категорію “соціальний потенціал”, уточнено та конкретизовано їх поняття та зміст.

Запропоновано методичні положення щодо визначення комплексного показника розвитку соціальної сфери сільського регіону з урахуванням стану соціальної сфери кожного населеного пункту.

Встановлено взаємозалежність у розвитку сільськогосподарського виробництва та соціальної сфери села. На цій основі запропоновано комплексне регулювання розвитку соціальної сфери села.

Організаційно-економічні основи функціонування соціальної сфери села в роботі розглядаються як система фінансово-кредитних, організаційних механізмів та механізмів планування, управління розвитком соціальної сфери села. Важливе місце серед зазначених механізмів відводиться маркетингу соціальної сфери, який розглядається як одна з основних умов задіяння мотиваційного механізму підвищення ефективності аграрного виробництва, сформованого на основі соціального потенціалу.

Ключові слова: соціальна сфера, соціальний потенціал, мотиваційний механізм, маркетинг соціальної сфери, комплексний показник, організаційно-економічні основи розвитку соціальної сфери.

АННОТАЦИЯ

Бутенко В. М. Организационно-экономические основы функционирования социальной сферы села. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.07.02 - экономика сельского хозяйства и АПК. - Сумской национальной аграрный университет, Сумы, 2004.

В диссертации исследованы теоретико-методологические и методические принципы усовершенствования организационно-экономических основ функционирования социальной сферы сельской местности районов области на основе комплексной оценки основных факторов, параметров ее развития, а также повышение результативности сельскохозяйственного производства. В работе на основе исследования уточнена сущность социальной сферы, которая

определяется как среда формирования социального потенциала. Конкретизирована схема социальной сферы, в состав которой предложено дополнительно включить продовольственную безопасность (как доступность для населения экологически чистых продуктов питания), окружающую агроприродную среду (как фактор влияния на здоровье населения), институциональные условия общественного развития (как фактор создания правовых и социальных условий получения общественных благ).

По-новому определена категория “социальный потенциал” как уровень развития взаимосвязанных ресурсов социальной сферы, которые обеспечивают развитие человеческого капитала. Доказана взаимосвязь социального потенциала с формированием мотивационного механизма эффективного функционирования производства, в частности аграрного. Указано, что социальная сфера формирует мотивационный механизм на основе высокопрофессионального, производительного труда.

На основе анализа существующих оценок уровня развития социальной сферы и ее элементов разработаны методические положения и предложен новый подход к проведению сравнительного анализа состояния социальной сферы сельских регионов, основанный на использовании комплексного показателя уровня развития социальной сферы с учетом ее состояния в каждом населенном пункте. Указано, что предложенная методика разрешает отображать особенности социального развития территории как по отдельными показателям, так и комплексным – состоянием социальной сферы села в целом. Рассчитанный показатель поможет в решении определенного ряда задач, поскольку обеспечивает динамический анализ и мониторинг развития социальной сферы на определенных территориях; оценку эффективности решений, принимаемых органами власти; формирование и ведение аналитических баз данных состояния социальной сферы сельской местности; сравнительный анализ уровня социального развития сельских регионов с целью выявления и ликвидации диспропорций; формирование управленческих решений по перспективному социально-экономическому развитию регионов.

В результате сделанного комплексного исследования социальной сферы на основе статистических данных и рассчитанного комплексного показателя уровня ее развития определены основные тенденции современного состояния социальной сферы сельской местности. Установлена взаимозависимость в развитии сельскохозяйственного производства и социальной сферы села. На этой основе предложено комплексное регулирование развития социальной сферы села.

Организационно-экономические основы функционирования социальной сферы села в работе рассматриваются как система финансово-кредитных, организационных механизмов и механизмов планирования, управления развитием социальной сферы села.

Финансово-кредитная система определяет источники финансирования социальной сферы села и финансово-кредитные условия повышения эффективности ее деятельности. Система

планирования включает в себя планомерное развитие социальной сферы села как на уровне региона, так и на уровне района и отдельного сельского населенного пункта. Организационная система предусматривает оптимизацию структуры социальной сферы в зависимости от демографических, социально-психологических тенденций каждого населенного пункта. Система управления социальной сферой базируется на усовершенствовании органов управления социальным развитием села и оптимальном объединении способов и методов управления с учетом уровня ее развития.

Важное место среди указанных принципов отводится маркетингу социальной сферы, который рассматривается как одно из основных условий задействования мотивационного механизма повышения эффективности аграрного производства.

Положенные в основу экономического механизма организационно-экономические основы эффективного функционирования социальной сферы села способны в современных условиях оказывать содействие повышению эффективности развития социальной сферы, сельскохозяйственных предприятий и росту благосостояния населения.

Ключевые слова: социальная сфера, социальный потенциал, человеческий капитал, мотивационный механизм, маркетинг социальной сферы, комплексный показатель, организационно-экономические основы развития социальной сферы.

SUMMARY

Butenko V.M. Organizational-economic foundations of functioning of social sphere of the rural regions.- Manuscript.

Ph.D. thesis for a degree of candidate of economic science. Speciality 08.07.02 – economics of agriculture and of the agroindustrial complex. – Sumy national agrarian university, Sumy, 2004.

Methodological-theoretic and systematical principles of the improving of organization-economic basis of functioning of social sphere are analyzed in the thesis. Complex evaluation of the basic factors and indicators which influence the development of the social sphere of the country regions as well as the increase of efficiency of the agrarian production was made. The essence and the definition of social sphere is here extended as well as the category “social potential”. Their structured functional schemes were worked out in details and defined concretely.

Methodologies of the calculation of complex indicators of the development of social sphere of the rural land are offered. Social structure of every village was taken into consideration.

We also found out that there is a strong connection between the development of agrarian production and social sphere of the land.

Organizational-economic basis of the functioning of social sphere of rural land is developed in a form of efficient system of financial and organizational principles and the principles of planning and managing of the social sphere.

Much attention was paid to the marketing of social sphere which is worked out in details as one of the basic factors that use motivational mechanism of raising the agrarian production, formed on the basis of social potential.

Key words: social sphere, social potential, motivational mechanism, marketing of the social sphere, complex indicator, organization-economic basis of the development of social sphere.